

IZAZOVI, OTPORI I DOMIŠLJANJA:

CHALLENGES, RESISTANCES AND CONTEMPLATIONS :

Prof. dr. Esad Zgodić

IZAZOVI, OTPORI I DOMIŠLJANJA:

(Na marginama monografije : Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine : 60 godina u misiji kulture, obrazovanja i nauke)

NACIONALNA i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine 1945.-2005. : 60 godina u misiji kulture, obrazovanja i nauke = National and University Library of Bosnia and Herzegovina 1945-2005 : 60 years in mission of culture, education and science. Sarajevo : Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH, 2005. 149 str. ; 30 cm

ISBN 9958-500-23-X

CHALLENGES, RESISTANCES AND CONTEMPLATIONS :

(On the Margins of Monography : National and University Library of Bosnia and Herzegovina : 60 years in mission of culture, education and science)

The Monography instructs on multidisciplinary and multidimensional aspect of library science.

Ni čas, ni tren, ni naglost, ni nasilnost - ne ulaze u supstancijalna određenja revolucije. To su tek slučajna, akcidentalna, prateća obilježja, a ne nikako *nužne atribucije* revolucija. Događaji jesu revolucija samo u mjeri u kojoj *mijenja stvar u korijenu*. Ako se krećemo unutar takvog poimanju i u takvom diskursu onda zaista i možemo reći: na djelu je, traje, u ekspanziji je, nakon *prve* - pronađena su pogonska snaga vodene pare i kapitalistički način proizvodnje, *druge* - smišljena je i prakticira se atomskohidrogenska moć proizvodnje i destrukcije, i *treća* - tako se u znanostima najčešće naziva, *informatičko-komunikacijska revolucija*.

Njene se *implikacija* opisuju u *različitim sintagmama*: govori se o *informatičkoj bombi*, o *netokratiji* - vladavini nove elite vlasti nad *internet-mrežama*, o *virtuelnoj stvarnosti*, o svijetu kao *jednoj robnoj kući*, o *cerebralnoj aristokratiji* koja je, u kontekstu globalizacija, i u trci za

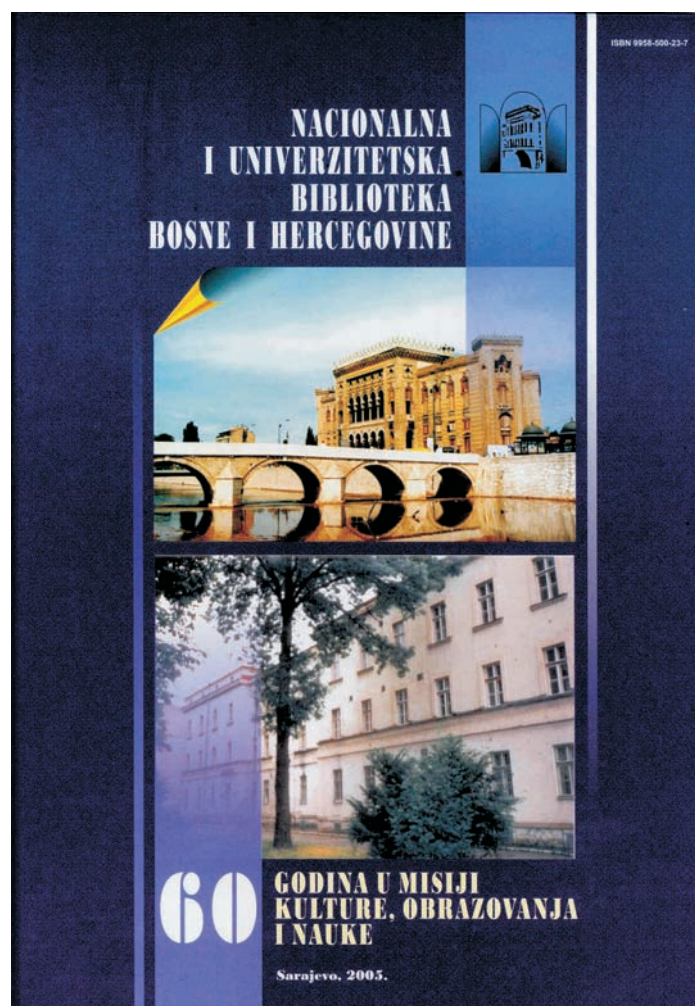
profitom, izgubila svaki osjećaj za zavičajnost, za *izvore i korijenje*, za naciju, domovinu i patriotizam, o *okrunjivanju*, pa i o njenom definitivnom gubitku, *pretenzije* države da *monokratski* - i preko komunikacijskih medija, a sa tradicionalnom voljom apsolutnog suvereniteta - *vlada dušama podanika - građana*, o suštinskim promjenama u dosadašnjima *autoantropološkim* i *autonacionalnim* slikama, uobraženjima, mitovima i fantazmagorijama do kojih dolazi sa *nebesa*, iz *satelitskih durbina*, i sl.

U ovakvom, ovdje tek djelomice opisanom, kontekstu, govori se i o *sudbini knjige*: ona je - kao tradicionalni *stub* i *gejzir* kulture, prosvijećenosti, obrazovanosti i humanizma - u *radikalnoj opasnosti*. U diskursu *katastrofičnog zamišljanja budućnosti* - vidi se i njen *nestanak*. Jer, nove tehnike, tehnologije, materijali i vještine produkcije stavljaju knjigu - tu do sada pouzadnu *formu kulturnog pamćenja* - pred egzistencijalne izazove. Hoće li, ustvari, biti zamijenjena novim digitalnim, te, kasnije, drugim tehnološki suoperiornijim oblicima i načinima memorije? Odakle sve, zapravo, dolaze opasnosti?

Opsjednuta profitom - kao *profanim*, a, istovremeno, *sekulariziranim pseudobožanstvom* - industrija papira i izdavaštva - u skladu s devizom *što kraće to bolje*, roba se tako brže troši i obrće, profit se tako brže vraća i uvećava, sve mora biti *moderno*, a to, zapravo, znači *jednokratno*, brzo, *munjevito potrošivo*, zaboravljeno, inovirano, modernizirano, prepakovano - koristi *papir kratkotrajnog trajanja* - to je *čista hemija*, nema više *drevnih materijala* za pisanje, kiseline razaraju papir, požuti i ubrzo se raspadne, sve je, u osnovi, za jednodnevno upotrebljiva *džepna izdanja*.

Nadalje, skrenimo pažnju: kako je riječ o *skorašnjoj novini*, niko još ne zna dokle će, ustvari, trajati ono *odštampano* pomoću *računarske pripreme* - nema više *olovnog sloga* s kojim se, kako je to bilo uzbudljivo gledati, i slova i boja utisnu, ugraviraju - postaju minijturni reljef - u papir pa je, otuda, i to *garantiralo kakvu-takvu trajnost*.

Dosjetilo se: knjige će biti sačuvane ako se *filmuju*. No,

pokazalo se, i film je materija koja ubrzano stari, koja se lako ruinira, propada, nestaje. A, uz to, nije ništa *praktično*: kako zamisliti - kakva su sve tu na djelu ograničenja i poniženja - dugotrajno, iscrpljujuće, asketsko, gotovo monaško čitanje knjiga s filma, i to, po pravilu, pod ubitačnim neonskim svjetlom i u neprovjetrenim prostorijama biblioteka? Jednostavno, s tehnologijom filmovanja ljudi gube dragocjenu komociju i hedonističku slobodu u korištenju knjiga. Uostalom, ako film i jest tu da pohranjuje nije, bar se tako čini u našim uvidima, pogodan medij da prenosi to pohranjeno - ni, dakle, u tom tehničkom umjeću kultura memoriranja i kulturno pamćenje čovječanstva nisu osigurani.

Tu su, napokon, elektronski zapisi: uz totalnu nepraktičnost, s obzirom na svu opremu, energiju i druge okolnosti koje se mora posjedovati da bi se koristili, i oni su lahko oštećivi, krhki, lomljivi, pokvarljivi, i s njima, po svemu sudeći, očuvanje ljudske memorije kulture, i historije uopšte, nema velikih izgleda.

A kada je riječ o internetu - s onu stranu pomodarnih idolatrija, radosnih glorifikacija i, na drugoj strani, konzervativnih averzija - apostrofirajmo: to je neprekidna, nepregledna, nesavladiva gomila informacija koja zastrašujuće zaglupljuje, zagušuje i guši ako, naravno,

svijest nije obrazovana, autonomna, imaginativna i kreativna pa, u susretu s kiklopskim preobiljem podataka, zna što hoće, što traži, zna selektirati, odlučivati, izabirati, prepoznavati, odbacivati, preskakati, ignorirati, i sl.

Nakon svega, potencirajmo: knjiga prebiva u olujnom i, uz to, avanturistički primamljivom moru raznorodnih opasnosti, ali, čini se, bar je to tako u našem uvidu, ljudski um nije još ništa domislio što bi moglo knjigu, ovakvu kakva je, zamijenti i izbaciti je u arheologiju ljudske kulture.

Pa, ipak, biblioteke ne mogu ostati zoroobljene u tradicionalne forme rada: moraju se na inteligentan način otvoriti ka recepciji novih tehnologija i tehnika komunikacije.

Kada se pogleda ova monografija vidi se, akcentirajmo to, kako se i naša Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH dovija, domišlja i snalazi: uz sav nepovoljan društveni kontekst, a posebno uz njen skandalozno nepovoljan pravni i finansijski status, uspijevaju njeni radnici, pa im se i mora s razlogom komplimentirati, uhvatiti priključak na nove tehnološke mogućnosti u sferi bibliotečke djelatnosti.

No, ne dolaze opasnosti po knjigu samo iz svijeta novih informatičkih tehnika, tehnologija i materijala. Pritišću one,

bar kada je riječ o knjizi i bibliotekama, pa i Nacionalnom i univerzitetskom bibliotekom BiH, na našem prostoru, i iz druga dva izvorišta. O čemu se tu radi i kako, sudeći po ovoj monografiji, odgovara na te izazove Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine?

Jedna od starih, *olinjalih*, rutinskih, trivijalnih, tekućih, konvencionalnih, ali i uporno djelatnih, *prisila*, koje poriču i obesmišljavaju, dolazi iz *okrilja tradicionalističkog*, do kraja skučenog *mentaliteta*: još uvijek *neobrazovna svijest* zamišlja biblioteke kao *magicina knjiga*, a njene djelatnike kao - tehničare magacinskih isporuka. Monografija o kojoj ovdje govorimo još jednom, i to sasvim zorno, upečatljivo, dokumentirano, demantira takve *priproste predstave*, i onoga, koji to hoće, i koji je tome otvoren, zapravo, *podučava o tome što sve* - tako raznorodno, raznovrsno, multidisciplinarno i višedimenzionalno - *ulazi u djelokrug bibliotečkih znanja i umijeća*. Tu su rad, naprimjer, na izradi kataloga i njihovoj obradi, na informatizaciji i tehnologizaciji bibliotečkog radnog procesa, na bibliografijama, arhiviranju i zaštiti građe, formatiranju i očuvanju rukopisnih i kartografskih zbirki, osmišljavanju specijalističkih funudusa i usluga, izdavačkoj produkciji, međubibliotečkoj komunikaciji, edukaciji i autoedukaciji, i sl.

No, ništa od toga, nažalost, nije u javnoj ekspoziciji, nije u prvom planu *javne*, i političke i medijske, *znatiželje*, pa, možda, bibliotekarskim djelatnicima, za sada, ne preostaje ništa drugo do da *snagom i upornošću krtica ruju i rade* ne obazirući se, pri tome, na *nedostatke društvene satisfakcije i uvredljive predstave neobrazovanog malograđanstva*, inače, bezbrižno lišenog *kultiviranih potreba i navika* spram knjige i biblioteka.

Uz trajući *primitivizam populističke i parohijalne kvazikulture*, međutim, izazovi i one *opasnosti* dolaze iz *nečega važnijeg*: iz *strukture etablirane vlasti*. Nije riječ samo o nedostatku *opće strategije kulturne politike* i, posebno, o nepostojanju osmišljene politike spram izdavaštva i knjige; riječ je, već smo to naznačili, i o *neriješenom pravno-finansijskom statusu* Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine. Tragovi postratnog, *uočimo ga* i nazovimo ga tako, *paradoksa*, kada je riječ o ovom statusu, vidljivi su na svakoj stranici ove monografije.

O kavom je *paradoksu*, zapravo, riječ? Što se više *probija*,

održava i afirmira opća svijest o državnoj i svenacionalnoj relevanciji ove biblioteke - kao, uostalom, i drugih stvarno opštembosanskohercegovačkih ustanova kulture - *to se više* - u određenim političkim i vlastodržačkim krugovima - *ignorira ta relevancija i prolongira definitivno reguliranje onog statusa*.

No, za trenutak se u tom *paradosku* može naći i nešto od satisfakcije - *imanetnog priznanja općeg državnonacionalnog značaja ove ustanove* - ali, ona, svakako, ne može biti nikome, pa ni djelatnicima Biblioteke, ni utjeha ni razuman razlog da se ne *ispoštuje važeća ustavna norma* koja kaže da *opštedržavne institucije* - koje je, inače, nekada osnovala Skupština Bosne i Hercegovine - *nastavljaju da rade*, a to, između ostaloga, znači da se iz *državnog budžeta i finansiraju*, sve dok *dejtonski parlament* te zakone ne ukine, korigira ili donese sasvim nove.

Ukupan rad Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, a on je informativno predstavljen u ovoj Monografiji, nije bio uzaludan, prazan, tehnički, fingirajući, improvizatorski, naprotiv, nedvosmisleno argumenitira u *prilog politici* - i, uostalom, *kulturnom stavu*, a i o njemu je, zapravo, ovdje, riječ - koji insistiraju na tome da ova *ustanova* jeste bila, jeste sada, *i treba da bude* - *jedna od najvažnijih opštedržavnih ustanova korespodentna sa supstancijalnim nacionalnim interesima, kulturnim i znanstvenim potrebama, te modernim vrijednosnim orijentacijama svih naroda i građana naše države*.

Pa, recimo i to na kraju ovog osvrta, zar, uostalom, nije *besmisleno* da se narodi Bosne i Hercegovine, uključivši i njihove kulturne, umjetničke, akademske i obrazovne traume - i to na kratkovidni, politikantski poziv *škiljavih nacionalpartijskih oligarhija i partitokratskih pseudoelita* - odreknu *kulturnog blaga i riznice znanja* koji su, i nakon *piromanskog varvarskog uništenja Vijećnice*, sačuvani, u međuvremenu, obnovljeni, obogaćeni i - u pogledu njegovog korištenja - tehnički modernizirani?

Ova monografija, svojim sadržajem, sugerira im, sasvim iskreno, bez zavaravanja, da se - na različite načine, i u skladu s vlastitim formama i mogućnostima javnog aktiviteta - *ne odazivaju na one samogetoizirajuće pozive*.